

Maria Bogumiła Pecyna SJC: Osobowość i działanie błogosławionego Jerzego Matulewicza, Wrocław 1990, ss. 216.

Historia ludzka jest historią tego, co ludzie zrobili. Zrozumieć ją, to zrozumieć motywy ludzkiej działalności: dlaczego robili to, co robili? Poznanie historii poprzez motywy i motywów poprzez historię stanowi przedmiot badań psychohistorycznych.

Na takiej bazie powstała książka M. B. Pecyny *Osobowość i działanie błogosławionego Jerzego Matulewicza*. Praca zawiera 5 rozdziałów poprzedzonych kalendarium życia błogosławionego i wprowadzeniem, a uwieńczonego zakończeniem, biografią i streszczeniami.

We wprowadzeniu Autorka podaje przegląd literatury i charakterystykę pism stanowiących podstawę jej badań. Mówi również o metodzie i układzie książki, informując czytelnika, że praca obejmuje interpretację wyjaśniająco-przyczynową (aspekt psychologiczny) oraz wyjaśniająco-normatywną (aspekt etyczny) procesów, które złożyły się na badaną osobowość. Autorka stawia dwa pytania: Na czym polegał charyzmat błogosławionego Jerzego Matulewicza? Na czym polegało novum jego działalności w świetle Soboru Watykańskiego II? (s. 16).

Rozdziały II, III i IV stanowią odpowiedź na pytanie pierwsze, rozdział V jest rozwiązaniem problemu postawionego w drugim pytaniu. Pierwszy zaś rozdział można uznać za wstępne rozważanie rzucające światło na kontekst życia błogosławionego.

Wychodząc od definicji osobowości podanej przez Allporta Autorka ukazuje w rozdziale I arcybiskupa Matulewicza na tle jego epoki. Początkowo opisuje przemiany polityczno-społeczne w Polsce na przełomie XIX i XX wieku, uwzględniając szczególnie psychologiczno-socjologiczne aspekty wspólnoty państwowej i narodowej na Kresach Wschodnich. Następnie relacjonuje kwestie związane z miejscem Kościoła w ówczesnym życiu narodu, zwłaszcza jego wpływ na kształtowanie światopoglądu mniejszości narodowych i ich przywileje w niepodległej Polsce oraz powstanie chrześcijańskiego ruchu robotniczego. Rozdział I kończą strony poświęcone historii życia i działalności błogosławionego. Autorka przedstawia przede wszystkim te momenty jego dzieciństwa, lat szkolnych, pobytu w seminarium i na studiach we Fryburgu, które

decydowały o ukształtowaniu się osobowości. Prezentuje również szeroki wachlarz podejmowanych przez niego prac jako profesora seminarium, odnowiciela Zakonu Marianów, biskupa wileńskiego i wizytatora apostolskiego.

Rozdział II zawiera psychologiczną analizę charyzmatu miłości błogosławionego Jerzego Matulewicza. Po przypomnieniu, że pełny rozwój osobowości ludzkiej polega na urzeczywistnieniu własnego „ja” we wspólnocie z innymi ludźmi oraz we wspólnocie z Bogiem, Autorka dowodzi, iż oryginalność charyzmatu miłości u omawianej postaci wyraża się w umiejętności przetworzenia przez nią bogatego doświadczenia (wzorów) przeszłości i właściwego wykorzystania ich do rozwiązania problemów współczesnego życia (s. 56). Szukając z jednej strony „obrazu” Boga w duszy ludzkiej, z drugiej zaś dostrzegając uwikłanie człowieka w różne antynomie XX wieku, biskup Matulewicz zaczął organizować kursy, których celem było uświadamianie potrzeb i mechanizmów obronnych człowieka pracy. Błogosławiony Jerzy wносił cenne inspiracje do takich sfer działalności Kościoła, jak: rozwój katolickiej nauki społecznej, pełnienie przez Kościół roli wychowawczej, zadania laikatu w Kościele, udział zgromadzeń zakonnych w pracy społecznej. I tak np. mówiąc o wychowawczej roli Kościoła wskazywał na znaczenie dialogu podkreślając, że siłą twórczą dialogu jest potrzeba miłości, bez której spotkanie może zmienić się w utarczkę (s. 69). Stawia go to w szeregu prekursorów dzisiejszej pedagogiki egzystencjalno-personalistycznej. O powyższym zagadnieniu traktują kolejne paragrafy omawianego rozdziału.

Rozdział II poświęcony jest działalności apostolskiej błogosławionego biskupa Matulewicza. Jej podłożem stała się osobista asymilacja przez niego określenia kapłana jako „alter Chrystus” (s. 83). Na działalność tę składały się początkowo: praca charytatywno-społeczna i wychowawcza (założenie domu dla 200 sierot, opieka nad „Domem Pracy dla Chłopów”) prowadzona w duchu życzliwości powszechnej, wychowanie do pełnej osobowości i tworzenia różnych grup formalnych (np. „Stowarzyszenie Marianańskie Świeckich Kapłanów”, „Stowarzyszenie Robotników Chrześcijańskich” i inne). Następnie była to działalność apostolska w diecezji wileńskiej: utworzenie zrębów porządku administracyjnego (kuri i biskupiej, 28 dekanatów i 353 parafii) oraz praca duszpasterska zmierzająca do scalenia rozmaitych tradycji kościelnych i stworzenia więzi społecznej między ludźmi przybyłymi z różnych stron. W końcu, biskup sprawował urząd wizytatora apostolskiego na Litwie, reorganizującego po zerwaniu przez Wilno w 1925 roku stosunków ze Stolicą Apostolską, kościelną sieć administracyjną i odbudowującego ofiarnie życie religijne w duchu miłości Boga i Kościoła oraz bliźniego i Ojczyzny.

Rozdział IV zawiera informacje na temat zakonodawczej działalności błogosławionego. W świetle psychologii religii stanowi ona częściowe odzwierciedlenie jego życia wewnętrznego, w którym istotną rolę odgrywał element twórczy. Stąd właśnie czerpał błogosławiony Jerzy Matulewicz siły do odnowy Zakonu Księży Marianów, którego cel zawarł w ciągłej aktualizacji, akomodacji i uniwersalizmie prac duszpasterskich w myśl hasła zgromadzeniowego: pro Christo et Ecclesia.

W celu odnalezienia nowych wartości duchowych w życiu zakonnicy podjął się prac nad założeniem dwóch zgromadzeń: Sióstr Ubogich od Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Maryi Panny oraz Sióstr Służebnic Jezusa w Eucharystii. Reformował także konstytucje istniejących już zgromadzeń np. Dolorystów czyli Synów Matki Boskiej Bolesnej, Sióstr od św. Kazimierza itd.

W ostatnim, piątym rozdziale pracy dokonuje Autorka oceny charakteru miłości i działania błogosławionego Jerzego Matulewicza w dobie posoborowej. Uwzględniła cztery dokumenty Vaticanum II: *Konstytucję duszpasterską o Kościele w świecie współczesnym* oraz dekrety *O apostołstwie świeckich*, *O ekumenizmie* i *O formacji kapłanów*. W świetle tych dokumentów Autorka ocenia postulaty dotyczące kształtowania człowieka preferowane przez arcybiskupa Matulewicza (np. obowiązek bycia sobą, obowiązek prawdy i szczerości), dążenie do integracji grup społecznych, nie tylko na podstawie tego, co ludzi upodabnia, lecz także tego, co ich różni, i inne.

W drugim paragrafie rozdziału Autorka zwraca uwagę na zalecaną przez arcybiskupa potrzebę harmonijnego rozwijania wrodzonych dyspozycji psychofizycznych przez pracę, naukę i modlitwę. Służy to — według słów błogosławionego — stopniowemu zdobywaniu „coraz doskonalszego zmysłu odpowiedzialności w należyтым kształtowaniu własnego życia” (s. 167).

W ostatnim, trzecim paragrafie, ukazany jest Jerzy Matulewicz jako prekursor idei formacji zakonnej Soboru Watykańskiego II. Stał się nim najpierw poprzez pionierskie dążenie do tzw. przystosowanej odnowy życia zakonnego, ubóstwa i posłuszeństwa, następnie zaś — dzięki działalności na płaszczyźnie tzw. apostołatu czasów współczesnych. Apostolat ten ma na celu poznanie postawy religijnej aktualnie żyjącego człowieka i przekazanie mu prawd wiary w języku zrozumiałym dla niego, stosownie do jego poziomu intelektualnego, kulturalnego, wrażliwości psychicznej oraz dominujących prądów ideowych.

Pracę M. B. Pecyny wieńczy bogata bibliografia, zawierająca 330 pozycji uszeregowanych tematycznie wg haseł (źródła, opracowania, literatura pomocnicza) oraz streszczenia w czterech językach (litewskim, białoruskim, rosyjskim i angielskim).

Człowiek każdej epoki potrzebuje wzorców osobowych dla ukształto-

wania swego „ja idealnego”. W tym kontekście recenzowana książka jest cenną pozycją. Ukazuje bowiem człowieka, którego pełnia życia i działalność przypada na pierwsze ćwierćwiecze obecnego stulecia (arcybiskup Matulewicz zmarł w 1927 roku). Poprzez głęboką analizę przeżyć psychicznych, rzetelnie przedstawioną faktografię i dokładne omówienie poglądów błogosławionego Matulewicza, Autorka dostarcza czytelnikowi nie tylko informacji o kimś, kogo Kościół wyniósł na ołtarze, lecz niejako wytycza kierunek pracy nad rozwojem własnej osobowości. Człowiek bowiem jest tym bardziej sobą, jest tym bardziej dojrzały, im głębiej potrafi partycypować w życiu drugiego człowieka, zwłaszcza, jeśli ten drugi w sposób czytelny urzeczywistnił tkwiące w każdej istocie ludzkiej pragnienie harmonii duszy i ciała.

W sposób zaś szczególnie wypada polecić książkę M. B. Pecyny tym wszystkim, którzy zajmują się zagadnieniem dojrzałości chrześcijańskiej w życiu zakonnym i kapłańskim, zarówno od strony teoretycznej jak też praktycznej.

Andrzej Buczel